

Latvijas *NATURA 2000* teritorijas tūrisma attīstības kontekstā

**LLTA „Lauku ceļotājs”
2010. gads**

Finansēts ar EEZ un Norvēģijas finanšu instrumentu granta palīdzību no
Īslandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas

Ievads

Dokumentā analizēti visi Latvijā esošie NATURA 2000 teritoriju veidi: 1 biosfēras rezervāts, 4 dabas rezervāti, 4 nacionālie parki, 29 dabas parki, 6 aizsargājamo ainavu apvidi, 78 dabas liegumi, 7 dabas pieminekļi, kopā – 128 NATURA 2000 teritorijas.

Zemāk minētās teritorijas un tajās esošie tūrisma infrastruktūras elementi un piedāvājums ir praktiski apsekots dabā. Analizētas g.k. tās teritorijas, kas jau ir esoši tūrisma galamērķi ar atbilstošu piedāvājumu un atbalstošo infrastruktūru, vai kurām piemīt liels, bet neizmantots tūrisma potenciāls.

1. BIOSFĒRAS REZERVĀTS

Biosfēras rezervāti ir plašas teritorijas, kurās atrodas starptautiski nozīmīgas ainavas un ekosistēmas. Biosfēras rezervātu izveidošanas mērķis ir nodrošināt dabas daudzveidības saglabāšanu un veicināt ilgtspējīgu teritorijas sociālo un ekonomisko attīstību¹.

Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts

Latvijas lielākajā īpaši aizsargājamā dabas teritorija (6 % no valsts teritorijas), kas aptver daļu no Limbažu, Valmieras un Valkas rajoniem, sastopams ļoti daudzveidīgs un atšķirīgs ainavu, biotopu un sugu klāsts. **Salaca** ir viena no Baltijas jūras reģiona nozīmīgākajām lašu nārstu vietām. Upes ielejas ainava ar smilšakmens atsegumiem piesaista daudzus apmeklētājus – ne velti tā ir otra populārākā Vidzemes ūdenstūristu upe. **Rīgas jūras līča piekraste** salīdzinoši īsā krasta posmā izceļas ar lielu ainavas un biotopu atšķirību. Tās ziemeļos plešas piejūras Randu pļavas, vidusdaļā – smilšaini liedagi, bet dienviddaļā – akmeņaina krastmala divu desmitu kilometru garumā. Igaunijas pierobežā izvietojušies t.s. Ziemeļu **purvi**, bet Sedas tīrelis ir viena no nozīmīgākajām putnu atpūtas un barošanās vietām migrāciju laikā. Rezervāta teritorija izceļas ar lielu **mežu** daudzveidību un tajā sastopami visi Latvijā esošie mežu tipi. Apmeklētājiem izveidotas interesantas dabas takas ar skatu torņiem vai platformām Randu pļavās, Burtnieka ezera krastā, Planču purvā, Niedrāju - Pilkas purvā, Dziļezera un Lielezera krastos u.c. Mazsalacas Skaņākalna parks ir viens no populārākajiem Ziemeļvidzemes tūrisma objektiem. Teritorijā atrodas arī daudzi nozīmīgi kultūras pieminekļi, t.sk. viena no pirmajām Latvijas apdzīvotām vietām – Zvejnieku apmetne ar kapulauku (5. – 2. g.t. pr. Kr.). Biosfēras rezervāta teritorijā atrodas daudzas tūrisma kontekstā nozīmīgas NATURA 2000 teritorijas, piemēram, Salacas ielejas dabas parks, Vidzemes akmeņainās jūrmalas dabas liegums, Randu pļavu dabas liegums u.c., no kurām daļa aprakstītas tālākajā tekstā.

Salacas ieleja

Akmeņainā jūrmala

Randu pļavas

¹ Šeit un turpmāk - NATURA 2000 teritoriju definīcijas (*slīprakstā*) - saskaņā ar likumu „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”;

2. DABAS REZERVĀTI

Dabas rezervāti ir cilvēka darbības neskartas vai mazpārveidotas teritorijas, kurās tiek nodrošināta dabisko procesu netraucēta attīstība, lai aizsargātu un izpētītu retas vai tipiskas ekosistēmas un to sastāvdaļas.

Teiču dabas rezervāts

Teiču dabas rezervāts ir dibināts 1982. g. viena no Baltijas lielākā **sūnu purvu kompleksa** – Teiču purva un Pelečāres purva, to **augu un dzīvnieku valsts**, kā arī purvam pieguļošo teritoriju aizsardzībai. Teiču purvā vairākām putnu sugām, piemēram, pelēkai dzērvei, lietuvinim, dzeltenajam tārtiņam un purva tilbītei ir Latvijā lielākās ligzdojošās populācijas, bet migrāciju laikā apkārtnē koncentrējas vairāki tūkstoši dažādu sugu zosis. Rezervāta apskate iespējama vienīgi rezervāta administrācijas gida pavadībā, iepriekš savlaicīgi piesakoties. Apmeklētāji var iepazīties ar Sildu ezera laipu taku un Siksalu ar vienu no labākajām Latvijas purvu ainavām, kas paveras no skatu torņa.

Krustkalnu dabas rezervāts

Krustkalnu dabas rezervāta (dibināts 1977. g.) teritorijas augu sugu daudzveidību nosaka gan **reljefa** īpatnības – Madonas trepes valnis, pauguri, to nogāzes, starppauguru ieplakas ar purviem un ezeriņiem, gan arī šejienes **biotopi** – dabiskas pļavas, mežu lauces, avoksnāji un plašais mežu masīvs ar vecām koku audzēm. Rezervāta teritorijā konstatētas > 800 augu sugu. Rezervāta apmeklējums (Krāku avoti, Svētes – Dreimaņu ezers u.c.) iespējams tikai Teiču dabas rezervāta administrācijas gidu pavadībā, savlaicīgi piesakoties!

Moricsalas dabas rezervāts

Vecākais Latvijas dabas rezervāts un vecākā aizsargājamā dabas teritorija, ko ieskauj Latvijas piektā lielākā – Usmas ezera ūdeņi, dibināta 1912. g. pēc Rīgas dabaspētnieku biedrības iniciatīvas, lai aizsargātu uz Moricsalas augošo **platlapju** – ozolu, **mežu** un tā floru un faunu. Moricsalas dabas rezervātā ietilpst arī Lielalksnītes sala. Jebkāda veida rezervāta un tajā ietilpstošās ūdens akvatorijas apmeklējumi ir aizliegti!

Grīņu dabas rezervāts

Latvijai neparastais **meža tips** – **grīnis** (divi tipi – **viršu un zāļu grīnis**), kas radies ilgstošā dabas un cilvēka mijiedarbības rezultātā un sastopams tikai dažviet Baltijas jūras piekrastē un šeit augošā retā augu suga – **grīņu sārtene** (u.c. retas sugas) bija galvenie iemesli, kādēļ 1936. g. tika izveidots Grīņu dabas rezervāts. Rezervātu ziemeļu – dienvidu virzienā šķērso pamestā Ventspils – Liepājas dzelzceļa līnija. Rezervāta apmeklējums ir aizliegts!

Sildu laipu taka Teiču rezervātā purvā

Plencīša ezers Krustkalnu rezervātā

Grīnis Grīņu rezervātā

3. NACIONĀLIE PARKI

Nacionālie parki ir plaši apvidi, kam raksturīgi nacionāli nozīmīgi izcili dabas veidojumi, cilvēka darbības neskartas un mazpārveidotas ainavas un kultūrainavas, biotopu daudzveidība, kultūras un vēstures pieminekļu bagātība un kultūrvides īpatnības.

Gaujas nacionālais parks

Pirmais Latvijas nacionālais parks (dibināts 1973. g.) ar senām dabas aizsardzības un tūrisma tradīcijām, kā arī viens no Latvijas populārākajiem tūrisma galamērķiem. Parka „galvenā artērija” ir Eiropas mērogā nozīmīgā ledāja kūstošo ūdeņu veidotā **Gaujas senleja** (95 km garš posms) ar daudzu sānu pieteku dziļajām **gravām**, kuru krastos paceļas Baltijas skaistākie un iespaidīgākie **Devona perioda smilšakmens atsegumi**. Pie Siguldas Gaujas senleja sasniedz maksimālo dziļumu – 85 m. Teritorija izceļas ar lielu **sugu daudzveidību** (ap 900 augu sugu). Gauja ir arī Latvijas populārākā ūdenstūristu upe, kuras krastos ir izveidotas tipveida tūristu apmetnes. Infrastruktūras, t.sk. dabas taku un tūrisma maršrutu ziņā Gaujas nacionālais parks ir viena no vislabāk labiekārtotākajām Latvijas ĪADT. Līgatnes dabas takas ar savvaļas dzīvnieku voljēriem ir lielākais un bagātākais šāda mēroga objekts Baltijā. Gaujas nacionālā parka teritorijā atrodas arī populāri Baltijas mēroga kultūras pieminekļi – Turaidas muzejrezervāts, Cēsu viduslaiku vecpilsēta ar pils kompleksu un Sv. Jāņa baznīcu, Āraišu ezerpils u.c. Parka apmeklētāju centri atrodas Siguldā, Līgatnes dabas takās un pie Zvārtes ieža. Šobrīd Gaujas nacionālā parka administrācija Siguldā veido jaunu un modernu apmeklētāju centru.

Ķemeru nacionālais parks

Ķemeru nacionālais parks (dibināts 1997. g.) veidots g.k. **mitrāju** – seklās Rīgas līča piekrastes, aizaugošo piejūras ezeru, plašo purvu masīvu, mitro mežu (piemēram, dumbrāju) un palieņu pļavu - kā nozīmīgu daudzu augu (konstatētas 25 % no Latvijas Sarkanā grāmatā ierakstītajām augu sugām) un dzīvnieku, īpaši ligzdojošo un migrējošo putnu dzīves vietu aizsardzībai. Parka teritorijā atrodas viens no lielākajiem Latvijas **purviem** – Lielais Ķemeru tīrelis, kā arī citi – Zaļais purvs, Raganu purvs. Lielie purvu masīvi ir arī nozīmīga **sērūdeņu** izplūdes un ārstniecībā izmantojamo **dūņu** atrašanās

vieta, kas savulaik bija slavenā Ķemeru kūrorta izveides pamats. Parka galvenie kultūras un vēstures objekti ir saistīti ar piekrastes kā atpūtas un veselības atgūšanas vietas izmantošanu. Parka teritorijā ir izveidotas izglītojošas dabas takas, velo un kājāmgājēju maršruti, putnu vērošanas torņi u.c. Apmeklētāju centrs atrodas atjaunotajā Ķemeru „Meža mājā”.

Slīteres nacionālais parks

Slīteres nacionālo parku (dibināts 1999. g.) pamatoti dēvē par **Baltijas jūras iepriekšējo attīstības stadiju** „brīvdabas muzeju”. Šo ģeoloģisko notikumu „dzīvi” liecinieki ir Šlīteres Zilie kalni – stāvā, līdz 20 – 30 m augstā Baltijas ledus ezera krasta kāple (Baltijas jūras stadija pirms 10 000 gadu), Stiebru kalni – Ancilus ezera krasts (pirms 8 – 9 tūkstošiem gadu), bet Eiropā lielākā – kangaru (kāpu vaļņi) un vīgu (mitras starpkāpu ieplakas) ainava ir Litorīnas jūras laika veidojums (pirms 4 – 7 tūkstošiem gadu). Maigais Ziemeļkurzemes klimats ir iemesls daudzu Latvijā retu **augu** (liela daudzveidība, ap 860 augu sugu) sastopamībai. Sava veida „nopelns” šejienes dabas vērtību saglabāšanā ir bijis arī jūras piekrastē kādreiz pastāvošajam militāram režīmam, kura dēļ tā pusgadsimta garumā saglabājās apmeklētāju un būvniecības ziņā mazskarta. Tā laika liecinieki ir pamestās PSRS armijas bāzes un dažādi militārie objekti. Slīteres nacionālā parkā atrodas viens no populārākajiem Kurzemes tūrisma objektiem – Kolkas rags, kuru gada laikā apmeklē vairāk nekā 50 000 ceļotāju, bet putnu pavasara migrāciju laikā stundas laikā pār to pārlaižas līdz 60 000 putnu. Baltijas jūras krasta posmā – t.s. „**Lībiešu krastā**” no Kolkas līdz Sīkragam un Ovīšiem ir saglabājušies pasaulē mazākās minoritātes – lībiešu zvejniekiem un citi to kultūras liecinieki. Tūristu vajadzībām izveidotas interesantas dabas takas, aktīvā tūrisma maršruti, skatu torņi u.c. Parka apmeklētāju centrs atrodas Šlīteres bākā.

Rāznas nacionālais parks

Latvijas jaunākais nacionālais parks (2007. g.) atrodas „Zilajā ezeru zemē” – Latgales novadā. Parka viens no izveides mērķiem ir Latvijas ūdeņiem bagātākā – Rāznas ezera, salām bagātākā – Ežezera un citu **ūdeņu**, Latgales augstienei raksturīgās **pauguraiņu ainavas** un **kultūrvides** saglabāšana. Šobrīd viens no populārākajiem nacionālā parka objektiem ir Mākoņkalns ar skaisto skatu uz Rāznas ezeru. Jaunizveidotajā parkā šobrīd tikai tiek plānota ar tūrismu saistīto labiekārtojumu – taku, maršrutu u.c. izveide, tādēļ tā apskati varētu atlikt arī uz tuvāku nākotni.

Gaujas senleja

Rāznas ezers, Mākoņkalns

Lielais Ķemeru tūrelis

Sietiņieža dabas taka

Kolkas rags

*Ragānu purva Sēra dīķi
(avoti)*

4. DABAS PARKI²

Dabas parki ir teritorijas, kas pārstāv noteikta apvidus dabas un kultūrvēsturiskās vērtības un kas ir piemērotas sabiedrības atpūtai, izglītošanai un audzināšanai.

Pape

Seklais lagūnas tipa ezers ar pieguļošajām teritorijām ir starptautiskas nozīmes **mitrājs**, kura apkārtnē konstatēta 271 **putnu** suga. No tām 43 ir ierakstītas Latvijas Sarkanajā grāmatā, bet 15 – Eiropas Sarkanajā grāmatā. Parkā ietilpst arī Nidas purvs un parkam pieguļošā jūras teritorija. Starp Papes ezeru un Baltijas jūru atrodas Latvijā vecākā (no 1966. g.) **putnu gredzenošanas stacija**, kurā tiek ķerti un gredzenoti arī sikspārņi. Papes ezera apkārtnē ir pirmā teritorija Latvijā, kur ezera palieņu pļavu apsaimniekošanas nolūkos tika izlaisti dzīvei savvaļā pielāgotie mājlopi – sākumā – zirgi („Konik” šķirne), vēlāk – taurgovis un sumbri. Papes ezerā ir arī Latvijā vienīgais marķētais ezera ūdenstūrisma maršruts. Apmeklētājiem pieejami putnu un dabas vērošanas torņi, dabas takas u.c. Papes Ķoņu ciems ir savdabīgs piekrastes zvejniekciema piemērs. Pape ir populāra putnu vērošanas vieta. Dabas parka apmeklētāju centrs atrodas Pasaules dabas fonda „Dabas mājā”.

Bernāti

Dabas parks aptver Baltijas jūras piekrastes teritoriju ar savulaik kustīgām, bet mūsdienās apstādinātām un aprimušām smilšu kāpām, kas tiek uzskatītas par augstākajiem Latvijas piekrastes **kāpu veidojumiem**. Šejienes vērtības ir arī Baltijas jūras krasta ainavas, smilšainās pludmales un nelielie zvejniekciemi. Dabas parka apskates nolūkos – Pūsēnu kalnā izveidota dabas taka.

Embūte

² Aprakstītas no tūrisma viedokļa interesantākās teritorijas, kurās vairumā gadījumu ir arī labiekārtojuma elementi

Ainaviska teritorija Embūtes pauguraines daļā, kas veidota **Embūtes senlejas**, tās **ainavas, biotopu un sugu** aizsardzībai. Embūtes senlejas ekotūrisma taka un Embūtes dabas parka meža taka (tikai gida pavadībā) iepazīstina ar ledāja veidoto Embūtes pauguraini, gravām (gravas un nogāžu meži – aizsargājami biotopi) un nozīmīgiem dabas un kultūras pieminekļiem – Embūtes pilskalnu, muižas, pils un baznīcas drupām, Kuršu virsaiša Induļa nāves vietu, Joda dambi, pļavām, skatu torni u.c. Apkārtne izveidoti 3 šobrīd nemarkēti velomaršruti.

Papes ezers

Pūsēnu kalnā

Embūtes pauguraine

Talsu pauguraine

Dabas parks ir izveidots Ziemeļkursas augstienes Vanemas pauguraines izteiktākās un ainaviskākās daļas – Talsu **pauguraines** aizsardzībai. Šis ir viens no ainavas ziņā skaistākajiem Kurzemes apvidiem, kur nelieli, bet izteikti **pauguri** mijas ar starppauguru **ieplakām**, kurās izvietojušies mazi, bet samērā dziļi **ezeriņi** – Ābeļu ezers, Čumals, Sirdsezers u.c., no kuriem daži atgādina dziļus krāterus. Teritorija piemērota aktīvā tūrismam – pārgājieniem (izveidotas dabas takas), velobraucieniem u.c.

Engures ezers

Seklais un aizaugošais (ap 65 %) **Engures ezers** ir ne tikai viens no bagātākajiem Latvijas putnu ezeriem (Ramsāres konvencijas vieta, konstatētas 186 ligzdojošo putnu sugas), bet tā apkārtnē izceļas arī ar lielu **botānisko daudzveidību** (> 800 augu sugas). Atšķirīgais jūras krasts (smilšaini liedagi, piejūras pļavas u.c.), piekrastes meži, zvejniekciemi, mitrie meži rada lielu ainavas un sugu daudzveidību. Ezera un jūras palieņu pļavas tiek noganītas ar dzīvei savvaļā pielāgotiem mājlopiem – zirgiem, zilajām govīm u.c. Apmeklētājiem ir izveidoti vairāki putnu vērošanas torņi, Orhideju taka u.c. Engures ezera austrumu krastā atrodas **Ornitoloģisko pētījumu centrs** un unikālā ornitologu konstruētā peldošā māja. Teritorija ir piemērota ne tikai atpūtniekiem, bet arī kājniekiem, velotūristiem un putnu vērotājiem. Netālu no Ornitoloģisko pētījumu centra ir izveidota atpūtas vieta un neliela ekspozīcijas māja.

Riežupe

Riežupes dabas parks veidots g.k. Riežupes izteismīgās ielejas, tai raksturīgo dabas vērtību – nogāžu un gravu mežu, dažādu ģeoloģisku dabas pieminekļu - smilšakmens atsegumu, alu, ūdenkritumu, upes straujteču posmu, dažādu sugu, mežu masīvu un ainavas aizsardzībai. Parka atrodas viens no Kurzemes populārākajiem tūrisma objektiem – Riežupes alas - garākais mākslīgo alu labirints Latvijā, kura eju kopgarums ir 460 m. Sākotnēji dabas veidotās alas 19. gs. vidū mākslīgi paplašināja baltās smilts ieguves nolūkos, kuras izmantoja stikla ražošanai.

Abavas senlejas dabas parks

Abavas senlejas posms no Kandavas līdz ietekai Ventā ir ainaviskā un reljefa ziņā izteismīgākais **upes ielejas** posms Kurzemes novadā. Abavas ielejas dziļums sasniedz 30 – 40 m, platums – līdz pat 300 m. Teritorija izceļas ne tikai ar lielu **bioloģisko** (> 800 augu sugu) un **biotopu daudzveidību, dabas pieminekļiem** – avotiem, ūdenkritumiem, iežu atsegumiem, dižakmeņiem, bet arī ar daudzajiem **kultūras** un **vēstures pieminekļiem** – pilskalniem, baznīcām, senkapiem, kultūrainavu, kā arī **mazpilsētām** – Kandavu un Sabili, kuru centri ir pilsētībūvniecības pieminekļi. Sabiles Vīnakaļns un Pedvāles mākslas brīvdabas muzejs ir populāri tūrisma objekti. Kultūras vērtību aizsardzības nolūkos izveidota kultūrvēsturiskā teritorija „Abavas ieleja”. Lai „uzturētu” ielejas ainavu, Drubazās un Tēvkalnos „saimnieko” dzīvei savvaļā pielāgotie mājlopi. Tūristiem izveidotas dabas takas, bet Abava ir populārākā Kurzemes ūdenstūristu upe. Informācija meklējama Kandavas un Sabiles tūrisma informācijas centros.

*Putnu vērošanas tornis
Mērsraga palieņu pļavās*

*Drubazu botānikas taka
Abavas senlejā*

Zvārdes meži

Zvārdes mežu masīvs atrodas teritorijā, kur PSRS laikā bija izveidots Padomju armijas **aviācijas poligons**. Līdz ar to poligona teritorija bija neapdzīvota un civilpersonām nepieejama. Plašie **mežu masīvi**, to daudzveidība (boreālie meži, melnalšņu staignāji u.c.) un militārās teritorijas statuss ir viens no iemesliem, kādēļ Zvārdes meži ir ļoti nozīmīga daudzu retu un aizsargājamo **putnu** sugu dzīves, vairošanās un barošanās vieta. Zvārdes poligonā līdz mūsdienām saglabāties unikāls kurgāns – poligona novērošanas vieta. Apmeklējot teritoriju, ieteicams pārvietoties pa vispārējās lietošanas ceļiem.

Tērvete

Tērvetes dabas parks atrodas Zemgalei neraksturīgā – izteiktajā **Tērvetes upes ielejā** un tās krastos, kurus ieskauj plašs mežu masīvs, kas veiksmīgi pielāgots apmeklētāju atpūtai, apvienojot gan dabas vērtumus, gan šejienes **kultūrvēsturisko mantojumu**. Tērvetes dabas parks ir viens no Zemgales populārākajiem tūrisma objektiem, un apmeklētājus piesaista ar Veco priežu parku, dižsilu, Sprīdīšu dendrāriju, pilskalniem (Tērvetes, Klosterkalns, Svētkalns), A. Brigaderes memoriālo muzeju „Sprīdīši”, daudzveidīgajiem pasaku tēliem, bērnu atrakcijām, ainavām, blīvo taku tīklu u.c. Dabas parks 2004. g. tika nominēts kā ģimenei draudzīgākā vieta.

Vilce

Teritorijas ziņā nelielais Vilces dabas parks izvietojies dziļās **Vilces upītes** un tās **pieteku gravu** krastos. **Biotopi** - smilšakmens atsegumi, upju straujteču posmi un gravu nogāžu meži ar tajos sastopamajām augu un dzīvnieku sugām ir šejienes dabas vērtumi. Pie labiekārtotā Vilces pilskalna atrodas Zaķu pļava – iecienīta un labiekārtota parka apmeklētāju atpūtas vieta.

*Informācijas stends Zvārdes Vilces pilskalns
mežu dabas parkā*

Svētes paliene

Viena no nozīmīgākajām pavasara **migrējošo ūdensputnu** atpūtas un barošanās vietām, kas izveidojusies pavasaros aplūstošajā Svētes palieņu pļavās un Svētes polderī. Aprēķināts, ka kopējais putnu skaits piemērotos apstākļos var pārsniegt vairākus desmitus tūkstošus īpatņu. Te pulcējas gulbji, zosis, griezēs, garkakļi, dažādas plēsīgo un tārņveidīgo putnu sugas u.c. Šobrīd tiek veidota ar izziņas tūrisma saistītā infrastruktūra.

Bauska

Bauskas dabas parks ir veidots vairāku desmitu kilometru gara Lielupes upes posma un to sateku – Mūsas un Mēmeles posmu un tiem pieguļošo teritoriju aizsardzībai. Minēto upju krastos atrodas vieni no lielākajiem Zemgales **dolomīta atsegumiem** (aizsargājami biotopi un ģeoloģiski dabas pieminekļi), bet minētās ūdensteces ir nozīmīgas upes nēģu un vimbu nārsta vietas. Svarīgas tūristu piesaistes ir teritorijas **kultūrainava** un **kultūras**

pieminekļi – Bauskas pils komplekss, Jumpravmuižas parks, Mežotnes pilskalns, Vīna kalns, Mežotnes pils u.c. Upes – Mūsa un Mēmele tiek izmantotas ūdenstūrismā.

Doles sala

Parks veidots Daugavas lielākās – **Doles salas** un tās **ainavas** aizsardzībai. Doles muižas dzīvojamā ēkā (1898. g.) atrodas Doles muzejs, kurā ir liels eksponātu klāsts, kas stāsta par Daugavas kā nozīmīga ūdensceļa un ar to saistīto transporta līdzekļu un plostnieku vēsturi. Netālu no muzeja atrodas Doles dolomīta atsegums. Teritorija ir nozīmīga arī kā retu **putnu** ligzdošanas un ziemošanas vieta.

Bauska

Vecdoles pilsdrupas

Piejūra

Nozīmīgs **jūras krasta** un **aprimušu kāpu komplekss** ar trīs lielo Latvijas **upju** – Lielupes, Daugavas un Gaujas **grīvām** un senām atpūtas vietu un kūrortu tradīcijām. Teritorijā izceļas ar skaistām piekrastes **ainavām** un ir viena no retajām jūrmalas pļavu atrašanās vietām. Dabas parka teritorijā ietilpst vairāki dabas liegumi – Lielupes grīvas pļavas, Vakarbūļi, Daugavgrīva, Vecdaugava un Ummis (sk. nodaļu „Dabas liegumi”). Interesantākie dabas veidojumi ir Garciema kāpu amfiteātris un atsevišķas kāpas, piemēram, Legzdiņu un Slēpotāju kalns. Apmeklētājus piesaista dažādie **kultūras** un **vēstures pieminekļi** - Mangaļu pussalas fortifikācijas un militārās celtnes (no Krievijas cara līdz Padomju laiku beigām), Daugavgrīvas cietoksnis, Vecāķu kūrorts ar veco piekrastes apbūvi, Daugavgrīvas un Vecāķu pludmales. Rīgas tuvums un svarīgie rekreatīvie resursi ir arī iemesls teritorijas lielai antropogēnai noslodzei. Dabas parks piemērots aktīvam tūrismam (kājinieku, velo, ūdens, auto - moto), distanču slēpošanai, dabas (putnu) vērošanai, kultūras tūrismam, pasīvai atpūtai un izziņas tūrismam. Apmeklētāju vajadzībām izveidota Daugavgrīvas un Rožu kāpu dabas takas u.c. infrastruktūras elementi.

Ragakāpa

Dabas parks, kas atrodas Jūrmalas pilsētā, veidots piekrastes **kāpu, veco priežu audžu** un **piekrastes** biotopu aizsardzībai. Parka teritorijā atrodas viena no atraktīvākajām pierīgas dabas izziņas takām, kas veidota interesanta kāpu veidojuma – līdz 17 m augstās

Ragakāpas apkārtnē. Tā ir lieliska iespēja ikvienam iepazīt kāpu biotopus un to apdzīvotājus – augus, putnus, kukaiņus u.c., t.sk. simtgadīgas priedes.

Ogres Zilie kalni

Dabas parks, kas atrodas Ogres pilsētas tuvumā, ir populāra ogrēniešu atpūtas, pastaigu, bet ziemā – distanču slēpošanas vieta. Parka lielāko daļu aizņem ar skujkoku mežiem apaugusi **osu grēda** (ledāja radīts veidojums – gara, salīdzinoši šaura pauguru virkne ar stāvām nogāzēm), kas ir daudzu augu sugu dzīves vieta. Viens no osu grēdas izteiktākiem pauguriem ir Jaunogres pilskalns.

Ummis dabas parkā Piejūra

Ragakāpas dabas taka

Beberbeķi

Teritorija veidota Rīgas „zaļās zonas” aizsardzībai. Parka lielāko daļu aizņem ar priežu silu un mētrāju apaugušas kāpas, bet tā dienviddaļā atrodas Beberbeķu ezers. Ezera apkārtnē ir labiekārtota.

Ogres ieleja

Ogres ielejas dabas parks, kas aptver upes vidusteci, veidots **neregulētās upes ielejas**, tai pieguļošo teritoriju, **bioloģiskās daudzveidības** un **biotopu** (piemēram, Latvijā retās **parkveida pļavas**) aizsardzībai. Ogre ir viena no Latvijas populārākajām pavasara ūdentūrisma upēm, īpaši leļpus Ērgļiem, kur izveidojušās no ūdenstūrisma viedokļa tehniski sarežģītās Bražu krāces.

Daugavas ieleja

Daugavas ielejas dabas parks ir vienīgā vieta, kur starp Daugavas HES ūdenskrātuvju kaskādēm vēl salīdzinoši īsā upes posmā saglabājusies **Daugavas ieleja** un tās sānu pieteku **gravas** tādas, kādas tās bija pirms teritorijas appludināšanas. Īpaši skaisti skati paveras no Daugavas labā pamatkrasta nogāzes pie Aizkraukles baznīcas un pilskalna. Nogāžu meži, pļavas, avotu izplūdes vietas un nelielie dolomīta atsegumi ir aizsargājami biotopi. Aizkraukles pilskalnā izveidota atpūtas vieta. Netālu no tā apskatāmas arī Aizkraukles pilsdruvas.

Salacas ieleja

Mazskarts Salacas **upes ielejas** posms ar lielu **smilšakmens iežu atsegumu**, netraucētu **alu** u.c. **biotopu**, **sugu** un **ainavu** daudzveidību. Salaca ir viena no nozīmīgākajām Baltijas jūras **lašupēm** un otra populārākā Vidzemes ūdenstūristu upe. Kā galvenie apmeklētāju piesaistes objekti jāmin ģeoloģiskie pieminekļi - Sarkanās klintis, Skaņais kalns, Neļķu klints, Velna ala un **kultūras pieminekļi** - Lībiešu pilskalns, Vecsalacas muiža, Lībiešu muzejs, Valtenbergu muiža, unikālie **Salacas nēģu tači** u.c. Parkā atrodas viens no Ziemeļvidzemes populārākajiem tūrisma objektiem – Skaņākalna parks, kurā izveidots blīvs taku tīkls. Salaca ir arī populārs makšķernieku galamērķis. Ietilpst Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta teritorijā.

Daugavas ieleja

Salacas ieleja

Gaiziņkalns

Latvijas augstākā vieta ar Vidzemes augstienei raksturīgo **pauguraino reljefu**, izcila **ainavu** vieta, lai gan labu skatu punktu nav nemaz tik daudz. Parka „centrā” atrodas **Gaiziņkalns** – Latvijas augstākais un Baltijas otrs augstākais reljefa punkts (311,6 m vjl). Diemžēl, skatu tornis nav apmeklētājiem pieejams, jo atrodas avārijas stāvoklī. Gaiziņkalna apskatei izveidota labiekārtota taka. Ziemas sezonā Gaiziņš ar apkārtni ir viens no Latvijas populārākajiem kalnu un distanču slēpošanas vietām. Kā licencētas makšķerēšanas vieta iecienīts ir Viešūra (Kaķīša) ezers. Teritorija ietilpst Vestienas aizsargājamo ainavu apvidū.

Laukezers

Dabas parks veidots ar mērķi aizsargāt Latvijā retu ezeru tipu, aizsargājamus **biotopus**, retas **augu sugas** un to atradnes. Laukezers ir salīdzinoši neliels (52 ha) **dzidrūdēns ezers** ar vidējo dziļumu 6,7 m, kuram raksturīgs tīrs ūdens ar lielu caurredzamību un smilšaina nelabiekārtota pludmale, kas ir galvenie atpūtnieku piesaistes elementi. Kaut arī Laukezers netiek ļoti plaši reklamēts, ūdenstilpe ir populārākā jēkabpiliešu un tuvākās apkārtnes iedzīvotāju iecienīta peldvieta ar dabas aizsardzību saistīta problēmvieta.

Sauka

Teritorija veidota Sēlijas paugurvaļņa un tā ainavas, kā arī biotopu aizsardzībai. No paugurvaļņa augstākās vietas – Ormaņkalna, kurā uzbūvēts skatu tornis, atklājas Saukas ezera apkārtnes burvīgās ainavas, īpaši saullēktos vai saulrietā. Apkārt Saukas ezeram izveidots marķērts velotūrisma maršruts. Ezera krastos atrodas vairākas zemnieku saimniecības, kas audzē un parka apmeklētājiem piedāvā lauksaimniecības produkciju.

*Informācijas
Gaiziņkalnā*

stends Dvietes palieņu pļavas

Skats uz Sventes ezeru

Dvietes paliene

Unikāla dabas teritorija – Dvietes senleja ar Skuķu un Dvietes ezeriem un senlejai pieguļošajām **palieņu pļavām**, kas plūdu laikā darbojas kā sava veida Daugavas ūdeņu „uzkrājējs” jeb ventilis. Tā ātri uzņem lielas palu ūdeņu masas, bet vēlāk tās lēnām atdod. Senlejas ūdens līmeņa svārstību īpatnības ir iemesls savdabīgajai senlejas ekosistēmai, kas ir nozīmīga putnu vieta gan migrāciju, gan ligzdošanas laikā. 2006. g. Dvietes palieņu pļavās izlaida savvaļas govīs. Teritorijā tiek veidota ar tūrismu saistītā infrastruktūra. Izstrādāts aktīvā tūrisma maršruts „Dviete palos”.

Svente

Sventes dabas parkā, kas atrodas Augšzemes augstienes vidusdaļā, izvietojies **Sventes ezers** – viens no **dzidrākajiem** Latvijas ezeriem un Egļukalns, no kura skatu torņa paveras viens no skaistākajiem Zemgales skatiem uz Sventes pauguraines un ezeraines ainavu. Egļukalnā izveidotas kalnu slēpošanas trases un dabas taka.

Adamovas ezers

Dabas parks veidots Burzavas **pauguraines**, Adamovas **ezerā** (eitrofs ezers) un tā krastos sastopamo **biotopu** un **sugu**, t.sk. sikspārņu aizsardzībai. Visskaistākie skati uz dabas parku paveras no pauguriem, kas atrodas ezera ziemeļu krastā. Ezera krastos atpūtu piedāvā vairākas naktsmītnes.

Dvietes palieņu pļavas

Skats uz Sventes ezeru

Ciriša ezers

Dabas parks veidots Latgales augstienes **ainavas** aizsardzībai, kuras galvenie veidotāji ir **Ruskuļu un Ciriša ezers ar salām** (8 salas) un apkārtnes mežiem. Uz Ciriša Upursalas atrodas sens pilskalns, kur izveidotas kāpnes un laipu taka. Uz Upursalas un Ošu salas konstatētas > 250 augu sugas.

Dridža ezers

Dabas parks veidots Latgales augstienes Dagdas **pauguraines** izteiktākās daļas un **Baltijas dziļākā ezera** (63,1 m) – **Drīdza**, tā salu (kopā – 9 salas), Ota ezera un to apkārtnes aizsardzībai. Skaistākie skati paveras no senā latgaļu pilskalna – Sauleskalna un Drīdza ezera austrumu daļā. Ezera krastos pieejamas naktsmītnes.

Daugavas loki

Dabas resursu, dabas, **ainavas**, **bioloģiskās daudzveidības** un **kultūras pieminekļu** ziņā – viens no bagātākajiem un ainaviski neparastākajiem Latvijas dabas parkiem, kura galvenā „vērtība” ir **mazskarta Daugavas vidusteces ieleja** ar astoņiem lieliem lokiem (garums 4 – 8 km) un tās pieteku gravām. Izcilas ainavas paveras no Daugavas ielejas stāvajiem krastiem, īpaši Slutišku un Ververu kraujām un Elernes grants kalna. Ielejas krastos atrodas divi desmiti dažādu arheoloģijas pieminekļu, senie senču pilskalni - Naujenes, Markovas, Vecračinas u.c., neskaitāmi dievnami - Juzefovas, Spruktu, Borovkas, Elernes, Sīķeles, Kaplavas u.c., muižas (Rozališku, Lielbornes u.c.), kā arī unikālā vecticībnieku apdzīvotā Slutišku sādža. Apmeklētājiem izveidotas interesantas dabas takas, velomaršruti, pārgājieni ar zirgiem, skatu tornis u.c. labiekārtojuma elementi. Saistošs ir nobrauciens pa Daugavu ar laivām.

Aiviekstes palīne

Teritorija, kas aptuveni 20 km garumā „pieklāvusies” abiem Aiviekstes upes krastiem. Dabas parka galvenā vērtība ir palieņu pļavas (un citi pļavu biotopi), kas ir ļoti nozīmīga daudzu augu un dzīvnieku (īpaši – putnu) sugu dzīves vieta. Teritorijā šobrīd nav

izveidota ar tūrismu saistīta infrastruktūra, tādēļ ūdenstūristiem, kas laivo pa Aivieksti, nakšņošanas vietas vajadzētu plānot ārpus parka teritorijas.

Istras pauguraine

No ģeogrāfiskā un kultūrvēsturiskā viedokļa interesanta teritorija Latgales augstienes Rāznavas paugurainē, kuras nozīmīgākie resursi ir dažāda veida biotopi, ainavas, reljefs un Šķaunes ezers. Istras pauguraines dabas parkā nav ar tūrismu saistīti labiekārtojumi, bet šo teritoriju var apskatīt arī „no malas”, braucot pa grantēto ceļu no Soboļinas uz Osinovku, kas iet līdztekus parka ziemeļu robežai (skats uz Šķaunes ezeru). Potenciāla tūrisma teritorija.

Cārmaņa ezers

Dabas parks, kura lielāko daļu aizņem neprastās formas un līčiem bagātais Cārmaņa (arī Cārmins) ezers. Ezera ūdens ir ļoti tīrs, tādēļ tajā sastopamas Latvijai retas augu sabiedrības. Tā kā parka teritorijā nav tūristiem veidota infrastruktūra, interesenti var baudīt skatus, kas paveras uz ezera un tā apkārtni no Aulejas – Grāveru ceļa.

5. AIZSARGĀJAMO AINAVU APVIDI

Aizsargājamo ainavu apvidi ir teritorijas, kas izceļas ar savdabīgu vai daudzveidīgu ainavu un īpašu skaistumu. To mērķis ir aizsargāt un saglabāt Latvijai raksturīgo kultūrvidi un ainavu tās daudzveidībā, kā arī nodrošināt sabiedrības atpūtai un tūrismam piemērotas vides saglabāšanu un dabu saudzējošu saimniekošanas metožu pielietošanu.

Veclaicene

Teritorija veidota, lai saglabātu **Alūksnes augstienes** augstākās un izteiktākās daļas **dabas un kultūras ainavu**, ko veido augstākie **pauguri** – Dēliņkalns, Dieva kalns, Saules kalns, Drusku pilskalns un Kornetu – Peļļu **subglaciālā iegultne** (viena no lielākajām reljefa starpībām Latvijā) ar Pilskalna, Dzērves, Ievas Raipala u.c. ezeriem, kā arī nozīmīgus **biotopus** – nogāžu un gravu mežus, dažāda tipa purvus, pļavas, mitros mežus un tajos mītošās sugas. Teritorijā izveidotas dabas takas, distanču un kalnu slēpošanas maršruti. Aizsargājamo ainavu apvidū ietilpst arī trīs dabas liegumi: Korneti – Peļļi, Avotu mežs un Dēliņkalns.

Ziemeļgauja

Latvijas un Baltijas mērogā unikāla teritorija, kas stiepjas no Valmieras līdz pat Gulbenes rajonam un kurā atrodas **neregulētās Gaujas ieleja ar blīvu vecupju sistēmu** un no bioloģiskās daudzveidības viedokļa vērtīgām pļavām to krastos, ozolu un platlapju

audzēm. Daudzu retu un aizsargājamu putnu, īpaši griežu, dzeņu u.c. sugu dzīves un vairošanās vieta. Teritorija ir perspektīva putnu vērošanas, dabas izziņas, ekotūrisma un dažādu veidu aktīvā tūrisma norisēm. Izveidotas vairākas ļoti interesantas un nozīmīgas dabas izziņas takas.

Vecpiebalga

Veidots **Vidzemes augstienes centrālās daļas kultūrainavas un ezeraiņu ainavas** ar Alauktu, Inesi, Taunu u.c. ezeri, kā arī sugu un biotopu aizsardzībai. Vecpiebalgā atrodas daudzi nozīmīgi kultūras tūrisma objekti – Vecpiebalgas luterāņu baznīca, Vecpiebalgas pilsdrupas, Vecpiebalgas muiža un vairāku nozīmīgu Latvijas kultūras darbinieku dzīves un darba vietas, kurās izveidoti memoriāli muzeji. Ezeri piesaista makšķerniekus, bet ap Alauktu ziemā tiek organizētas tradicionālās distanču slēpošanas sacensības. Ineša salās un pussalā izveidots Sproģu dabas liegums.

Nīcgāļu meži

Teritorija veidota aizsargājamo **tauriņu** sugu un to populāciju aizsardzībai. Nīcgales mežos atrodas arī populārs tūrisma objekts – **Nīcgales lielais akmens**, kas pēc tilpuma ir **lielākais Latvijas dižakmens** - ģeoloģisks un ģeomorfoloģisks dabas piemineklis. Tā tilpums ir ap 170 m³, apkārtmērs 31,1 m, augstums 3,5 m, garums 10,5 m, platums 10,4 m.

Augšzeme

Teritorijas izveides mērķis ir **Augšzemes augstienes lielpauguru, ezeru** – Sventes, Medumu, Ilgas u.c. ezeru, to salu, ainavas un sugu aizsardzībai. Teritorijā ietilpst Sventes un Medumu ezeraines dabas parks un vairāki dabas liegumi – Bardinska ezers, Skujines ezers, Medumu ezera salas un Sventes ezera salas. Egļukalnā ir izveidots skatu tornis un kalnu slēpošanas trases.

Augšdaugava

Apvidus veidots neregulētās **Daugavas augšteces ielejas, dabas un kultūrainavas** un bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai. Parka teritorijā ir izveidotas dabas takas, velomaršruti, bet Daugava ir piemērota braucieniem ar laivām. Teritorijā ietilpst Daugavas loku dabas parks (sk. sadaļu „Dabas parki”).

*Alūksnes
ainavas*

augstienes Priežu sili Ziemeļgaujā

Vecpiebalgas pilsdrupas

6. DABAS LIEGUMI

Dabas liegumi ir cilvēka darbības mazpārveidotas vai dažādā pakāpē pārveidotas dabas teritorijas, kas ietver īpaši aizsargājamo savvaļas augu un dzīvnieku sugu dzīvotnes un īpaši aizsargājamus biotopus.

Ģipkas lankas

Pārpurvota teritorija – bijusī Litorīnas jūras lagūnas vieta, kas ir daudzu retu un aizsargājamo, piemēram, dzeņveidīgo putnu sugu dzīves un ligzdošanas vieta. Daļa no teritorijas labi pārskatāma no Tukuma – Kolkas ceļa. Potenciāls dabas tūrisma objekts.

Ģipka

Liegums atrodas starp Tukuma – Kolkas ceļu un Rīgas līča rietumu krastu. Teritorija izceļas ar daudzu aizsargājamo piekrastes biotopu – dažādu kāpu un mežu tipu, starpkāpu ieplaku ar pārejas tipa purviem, kas ir daudzu aizsargājamo augu sugu un smilšu krupja dzīves vieta. Potenciāls dabas tūrisma objekts.

Kaļķupes ieleja

Kaļķupes ieleja veidojusies, Pilsupei šķērsojot Šlīteres Zilo kalnu turpinājumu dienvidos no Vīdales un Kaļķiem. Tā rezultātā izveidojusies izteikta upes ieleja ar sazarotu gravu un sānu gravu tīklu, kurā vietām parādās Devona perioda smilšakmens atsegumi. Viena no izteiksmīgākajām reljefa formām ir Puiškalns – pilskalns un sena svētvietā, kas pazīstams kā populārs Talsu rajona tūrisma objekts. Nogāžu meži, dažādi pļavu tipi un bagātīgais augu sugu klāsts ir vēl viena šejienes dabas vērtība.

Raķupes ieleja

Teritorija abpus Raķupes upes vidustecē, kuras krastos sastopami daudzveidīgi pļavu biotopi un lielu izmēru ozoli un dižozoli. Nozīmīga retu augu un dzīvnieku sugu dzīves vieta. Nākotnē – potenciāls dabas tūrisma objekts.

Oviši

Gara un iztiepta teritorija starp Baltijas jūru un Kolkas – Ventspils ceļu, kas sākas pie Irbes ietekas un beidzas pie Ovišraga. Dibināta g.k. piekrastes biotopu – sauso skujkoku mežu, kangaru un vīgu kompleksa (t.sk. mitro starpkāpu ieplaku), pelēko kāpu, kā arī šeit mītošo sugu aizsardzībai. Tūristus piesaista ne tikai smilšainie liedagi un mazapdzīvotās pludmales, bet arī Miķeļbāka, Ovīšu bāka un Miķeļtorņa luterāņu baznīca. Saglabājies padomju armijas militārais mantojums, kas šobrīd netiek izmantots kā tūrisma resurss. Pludmale – iecienīta atpūtnieku vieta.

Ances purvi un meži

Teritorija dienvidos no Irbes lejteces, kas unikāla ar mazskartajiem mežu masīviem, kāpu veidojumiem, Irbes vecupju sistēmu un iegareno, piekrastei paralēli izvietoto Dižpurvu. Irbe pēdējo gadu laikā ir kļuvusi par samērā populāru ūdenstūrisma galamērķi, taču tās krastos ir nepietiekama ar tūrismu saistītā infrastruktūra.

Būšnieku ezera krasts

Neliela teritorija Būšnieku ezera rietumu krastā, kas veidota purvu biotopu un aizsargājamu augu sugu aizsardzībai. Pretējā ezera krastā ir izveidota labiekārtota atpūtas vieta.

Užava

Teritorija, kas ietver piekrastes posmu starp Ventspils – Liepājas šoseju un Baltijas jūru abpus Užavas upes lejtecei. Dibināta dažādu piekrastes biotopu, piemēram, pelēko kāpu un augu sugu aizsardzībai. Dienvidos no Užavas ietekas atrodas viena no romantiskākajām piekrastes bākām – Užavas bāka, kas celta stāvas kāpas galā.

Viskūžu sala

Latvijas lielākā ezeru sala, kas atrodas Usmas ezera vidusdaļā. Teritorija veidota uz salas augošo veco priežu audžu, augu un putnu aizsardzībai. Iespējams, - nākotnē dabas izziņas objekts.

Ventas ieleja

Ventas ielejas posms augšpus un lejpus Kuldīgas, kas izceļas ar dažādu biotopu – nogāžu mežu, smilšakmens un dolomīta atsegumu, pļavu, aizsargājamu augu un dzīvnieku sugu un ainavas daudzveidību. Teritorijā atrodas populāri Kurzemes tūrisma objekti – Ventas rumba, Kuldīgas mūra tilts, Veckuldīgas pilskalns u.c. Ventas krastos izveidota ekotūrisma taka, bet gar upes kreiso krastu ierīkots velomaršruts.

Gudenieki

Pēc platības nelielais liegums veidots Zviedrijas kadiķa un tā dzīvesvietas – kaļķaino pļavu aizsardzībai. Lieguma apskatei izveidota marķētā lokveida taka, kas iepazīstina ar vienu no retajām, bet izcilākajām Latvijas kadiķu audzēm (50 – 70 gadi), apkārtnes biotopiem, augu un dzīvnieku sugām. Kadiķu tīraudzes Baltijā veidojušās cilvēka saimnieciskās darbības (pļaušana, ciršana u.c.) un noganīšanas (g.k. ar aitām) rezultātā. Arī tagad nelielu audzes daļu „apsaimnieko” aitas.

Skrundas zivju dīķi

Teritorija ziemeļos no Skrundas – t.s. Skrundas dīķi, kas ir nozīmīga ūdensputnu atpūtas vieta migrāciju laikā. Dīķos ligzdo ziemeļu gulbji, bet kā barošanās vietu iecienījuši jūras ērgļi u.c. piekūnveidīgo un tārtiņveidīgo sugas. Potenciāla putnu vērošanas vieta, lai gan nav labiekārtota šim nolūkam.

Ventas un Šķērveļa ieleja

Viens no skaistākajiem Ventas upes ielejas un tās pietekas – Šķērveļa posmiem ar izteiktu dziļu upju ieleju un tās sānu gravu sistēmu, kurā dažviet redzami dolomīta un smilšakmens atsegumi un strauji upju posmi (straujtecēs). Ventas krastos atsedzas arī izmēros lielākie Kurzemes pamatiežu atsegumi – Ātraskalns un Gobdziņu klintis. Netālu no lieguma atrodas Lēnu katoļu baznīca. Šobrīd lieguma teritorijā nav nekādu labiekārtotu tūrisma elementu – taku, atpūtas vietu u.c. Venta posmā no Nīgrandes līdz Kuldīgai ir populārs ūdenstūrisma galamērķis.

Ziemupe

Ziemupes liegums atrodas Baltijas jūras piekrastē un tā izveides mērķis – aizsargāt daudzveidīgos piekrastes biotopus. Šeit atrodas „izcilas” pelēkās kāpas, dažādi meža biotopi, piemēram, Latvijā retais grīnis un plašs aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu klāsts. Teritorijā atrodas arī Akmensraga bāka un vairākas tūristu naktsmītnes.

Tosmare

Liegumā centrā atrodas seklaiss un eitrofais (aizaugošais) Tosmares ezers - Litorīnas jūras bijusī lagūna, kas ar pieguļoši apkārtni ir nozīmīgs daudzu augu un putnu sugu aizsardzības vieta. Ezera dienvidu daļā atrodas bijušās Liepājas fortifikācijas sistēmas paliekas, bet rietumos viena no sistēmas nozīmīgākajām daļām – Cietokšņa kanāls.

Medze

Teritorija veidota izteiktās Baltijas ledus ezera krasta kāples aizsardzībai, kas stiepjas līdztekus Grobiņas – Ventspils šosejai vairāku kilometru garumā (ceļa austrumu pusē). Kaut arī no senkrasta augšpuses paveras plašs skats uz Piejūras zemienes ainavu, diemžēl, šobrīd nav izveidota neviena labiekārtota skatu vieta. Teritorijā sastopamas aizsargājamās augu sugas un biotopi.

Liepājas ezers

Seklais un aizraujošais (ap 40 %) Liepājas ezers ir viens no nozīmīgākajiem Baltijas jūras piekrastes ligzdojošo un migrējošo putnu ezeriem, kurā konstatētas > 100 putnu sugas. Tas ir arī ne mazāk nozīmīga daudzu iesāļiem biotopiem raksturīgu augu sugu dzīves vieta. Liepājas ezera ziemeļaustrumu krastā palieņu pļavu apsaimniekošanas nolūkos ir izlaisti dzīvei savvaļā pielāgotie mājlopi, izveidots skatu tornis. Interesantus skatu punktus un ainavas, kā arī ceļojuma iespaidus var gūt, izstaigājot vai ar velosipēdu izbraukājot (ekstrēmi!) dambju sistēmu, kas atrodas ezera dienvidrietumu daļā.

Dunika

Kaut arī teritorija ir veidota parastā skābarža aizsardzībai (tīraudzes aizņem ap 4 % no lieguma teritorijas), tās vizuāli izteiksmīgākā daļa ir Tīrspurvs (Dunikas tīrelis), kurā šobrīd izveidota Latvijas garākā un viena no iespaidīgākajām purva laipu takām, šķērsojot to Z – D virzienā. Te var gūt fantastiskus iespaidus, vērot savdabīgo purva vidusdaļas ainavu (vietām nav pat mazo purva priedīšu) un dažādus biotopus - purva ezeriņus, minerālzemes salas, lāmas, akačus un putnus.

Gaviezes āmuļi

Ar dažādām mežaudzēm klāta teritorija, kur atrodas Latvijā viena no lielākajām pusparazītauga - baltā āmuļa atradnēm. Vislabāk šie savdabīgie augi novērojami bezlapu periodā. Latvija ir Baltā āmuļa ziemeļu izplatības robeža, tāpēc tie sastopami samērā reti.

Sventājas upes ieleja

Reti sastopama ainava, kurā atrodas aizsargājams biotops – klajas iekšzemes kāpas ar kāpsmildzenes pļavām, kā arī lapukoku meži ar parasto skābardi. Tūristi Sventājas ielejas labā krasta nogāzē var apmeklēt Muižas (Leju) svētavotu, virs kura kuplo Latvijas dižākās ievas paliekas. Virs avota izveidota niedru lapene.

Sātiņi

Dabas liegums ar mākslīgi veidotu dīķu kompleksu, kas atrodas dienvidrietumos no Saldus. Sātiņu dīķi ir ievērojami ar lielo putnu skaitu ligzdošanas un migrāciju laikā. Kaut arī nelabiekārtota, minētā vieta tomēr ir potenciāla un interesanta putnu vērošanas teritorija. Arī tuvējie meži ap dīķiem ir daudzu aizsargājamo putnu un sīkspārņu sugu dzīves vieta.

Cieceres ezera sala

Vienīgajā Cieceres ezera salā izveidojies cilvēka mazietekmēts mežs, kurā dominējošās koku sugas ir ozols, liepa un oši. Daži no ozoliem sasnieguši dižkoku izmērus. Nozīmīga dzeņveidīgo sugu dzīves vieta. Nelabiekārtota. Notiek haotiskas ar atpūtu saistītas aktivitātes.

Pļieņciema kāpa

Teritorija veidota piekrastes kāpu biotopu un Pļieņciema vaļņveida kāpas aizsardzībai, kas stiepjas līdz Ķesterciemam. Diemžēl, neskatoties uz objekta biežo apmeklētību un apmeklētāju noslodzi (rekreatīvos nolūkos), objekts pie Pļieņciema nav labiekārtots. Savukārt, starp Pļieņciemu un Ķesterciemu pāri kāpai ir izveidota laipu taka un atpūtas vieta.

Čužu purvs

Purvs, kurā izplūst sērūdens avoti, izveidojies Abavas ielejas kreisā krasta nogāzē. Tā ir vienīgā vieta, kur Latvijā savvaļā aug aizsargājama augu suga – krūmu čuža. Tās audzes aizņem aptuveni 1/5 daļu no lieguma teritorijas. Teritorijā ietilpst arī apkārtnes meži, dažādu tipu pļavas, Čužu sērūdeņu avoti, kā arī sēravots – „Velna acs”. Izveidota dabas taka.

Apšu ciema zāļu purvs

Kaļķainais zāļu purvs izveidojies periodiski aplūstošā starpkāpu ieplakā, kas ir nozīmīga daudzu aizsargājamo augu sugu dzīvotne. Zāļu purvs labi pārskatāms no mežainajām kāpām, kas purvam pieguļ no dienvidaustrumu puses.

Zebrus un Svētes ezers

Liegums veidots Austrumkursas augstienes Lielaucē pauguraines ainaviskās daļas aizsardzībai, kurā ietilpst Zebrus un Svētes ezeri. Zebrus ezera ziemeļaustrumu krastā paceļas Ezerlūķu pilskalns. Savukārt, ezera austrumu krastā atrodas laivu bāze, skatu tornis, pieejama informācija. Teritorijā atrodas aizsargājami biotopi – avotu purvi, purvaini meži, aizsargājamās putnu un sīkspārņu sugas.

Vīķu purvs

Vislabākais skats uz Vīķu purva dabas liegumu, kura centrā atrodas Lielaucē ezers, paveras no skatu vietas pie Lielaucē pils, kur sākas labiekārtota laipu taka, kas pa purvaino (pārejas tipa purvs) Lielaucē ezera krastu aizved līdz laivu novietnei pie ezera atklātās daļas. Dienvidaustrumos no ezera izvietojies pats Vīķu purvs. Liegums veidots lieguma biotopu un sugu aizsardzībai.

Ukru gārša

Dobeles rajona pierobežā atrodas Latvijai samērā unikāla teritorija – gāršas tipa mežs, kurā aug ozoli (daudz dižozolu), liepas, oši (ošu meži Latvijā – retums) u.c. lapukoki. Vietējā gida – mežziņa pavadībā var izstaigāt nelielu gāršas nogabalu, iepazīt raksturīgākos gāršas apdzīvotājus un to nozīmi dabas ritumā. Dabas liegums veidots

mežu biotopu, augu un dzīvnieku sugu aizsardzībai, starp kurām sastopamas daudzas dienviņu reģioniem raksturīgās sugas.

Kalnciema pļavas

Pavasaros Lielupes palos regulāri aplūstoša teritorija – palieņu pļavas un putniem nozīmīga vieta. Teritorija labi pārskatāma no Rīgas – Liepājas šosejas un blakus pieguļošā Kalnciema ceļa.

Kaigu purvs

Kūdrā neizstrādā purva daļa, kurā atrodas sūnu purvs, ir nozīmīga tārtiņveidīgo putnu ligzdošanas un zosveidīgo putnu atpūtas vieta migrāciju laikā.

Lielupes palienes pļavas

Dabiskās palieņu pļavas, kas atrodas Lielupes krastos pirms Jelgavas, ir daudzu nozīmīgu aizsargājamo augu sugu dzīves un putnu ligzdošanas un atpūtas vieta migrāciju laikā.

Lielupes grīvas pļavas

Dabas liegums veidots jūrmalas pļavu (Latvijā rets biotops) aizsardzībai, kas atrodas Lielupes grīvā – upes kreisajā krastā. Šeit atrodas arī viena no lielākajām purva mātsaknes atradnēm Latvijā. Nozīmīga putnu ligzdošanas vieta. Teritorija nav labiekārtota apskatei, tādēļ to ieteicams aplūkot no Lielupes pretējā krastā esošās Baltās kāpas, no kuras paveras plaša un pārskatāma ainava uz upes grīvu un pļavām.

Babītes ezers

Sekls, eutroficēts lagūnas tipa ezers, kura aizaugums ir sasniedzis ~ 60 %. Dabas liegums veidots gan aizaugošā ezera, gan tās apkārtnes (mitras pļavas) biotopu un ligzdojošo putnu (ap 60 sugas) aizsardzībai. Ezera apskates nolūkos var izmantot dambju sistēmu tā dienviņu krastā.

Cenas tīrelis

Viens no lielākajiem Latvijas purvu masīviem starp Babītes ezeru un Olaini, kura lielākā daļa ir un joprojām tiek izstrādāta kūdrā. Relatīvi maszkarta ir purva ziemeļu daļa, kurā izveidojies izcils purva ezeriņu komplekss un sūnu purva ainavas. Cenas tīrelis ir arī viens no retajiem Latvijas purviem, kurā vienlaikus ir novērojams gan rietumu, gan

austrumu tipa purva ainava. Nozīmīga vairāku aizsargājamo putnu sugu dzīves vieta. Cenas tīrelī izveidota dabas taka un skatu tornis.

Daugavgrīva

Viena no interesantākajām Rīgas īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, kas veidota piekrastes biotopu – kāpu un jūrmalas pļavu un tajā ligzdojošo putnu un augu sugu (atrodas 29 % no orhideju sugu) aizsardzībai. Dabas liegumā izveidota marķēta izziņas taka ar putnu vērošanas torni - Latvijā vienīgo brīvdabas skatu torni, kas pielāgots cilvēkiem ar ratiņkrēsliem.

Krēmeri

Lieguma lielāko daļu aizņem sekla un aizaugusi ūdenskrātuve, kurā ligzdo daudzas, t.sk. retas un aizsargājamās putnu sugas. Novērtēts, ka lieguma regulāri ligzdo 150 – 450 lielo ķiru pāri.

Vecdaugava

Plašs jūrmalas pļavu, vecupju un niedrāju komplekss, kas veidojies kādreizējās Daugavas gultnes vietā starp Vecmīlgrāvi un Vecāķiem. Teritorijā sastopamas arī iekšzemes kāpu pļavas ar kāpsmildzeni (rets biotops). Vecdaugava ir nozīmīga teritorija kā putnu ligzdošanas, tā arī atsevišķu retu augu sugu dzīves vieta. Vecdaugavas pussalas dienvidu daļā – Skanstniekos (te viduslaiku nocietinājumu paliekas – Zviedru skanstis) atrodas Vecdaugavas novadpētniecības un zvejniecības muzejs.

Jaunciems

Lieguma, kas izveidots Ķīšezera austrumu piekrastē, galvenās vērtības ir biotopi - ezera palieņu un sausieņu pļavas, kāpas, Ķīšezera akvatorija, piekraste, meži (ozolu, melnalkšņu, skujkoku u.c.) un daudzie dižozoli liegumā un ārpus tā. Liepusalas pussalas dienviddaļā paceļas Bulduru pilskalns - Rīgas izteiktākais senču pilskalns. Pie lieguma robežas atrodas *Vārnas* – Etnogrāfiskā brīvdabas muzeja filiāle.

Lielā Baltezers

Lielā Baltezers sešas salas – Auzu, Priežu, Mazā, Liepu, Ropažu un Meldru sala izceļas ar lielu augu sugu un platlapju, melnalkšņu, priežu mežu daudzveidību. Teritorija labi pārskatāma no Ādažu luterāņu baznīcas puses. Lielais Baltezers ir iecienīta makšķerēšanas (ziemā – zemledus) vieta.

Ummis

Dabas liegums veidots Ummja ezera aizsardzībai. Ummis ir viens no salīdzinoši nedaudzajiem Latvijas mezotrofiem ezeriem, kam ir oligotrofas līdz mezotrofas augu sabiedrības (aizsargājams biotops) ar tām raksturīgām augu sugām – Dortmaņa lobēliju,

ezerenēm u.c. Ezera apkārtnē pieguļ priežu sils ar nelielām kāpām, kas ir ļoti iecienīta apkārtnes iedzīvotāju un rīdzinieku atpūtas vieta. Lielā atpūtnieku skaita dēļ ir novērojamas ar vides aizsardzību saistītas problēmas. Šajā nolūkā ezera krastā izvietotas informācijas plāksnes ar ierobežojumiem un noteikumiem, kuri jāievēro, atrodoties dabas lieguma teritorijā.

Lieluikas un Mazuikas ezeri

Vienīgie Latvijas oligotrofie ezeri ar minētajam biotopam raksturīgām retu augu sabiedrībām. Oligotrofie ezeri Latvijā ir izzuduši dabiskā ezeru attīstības gaitā, tajos uzkrājoties organiskajām vielām, kā rezultātā notikusi augāja attīstība un ezeru aizaugšana (eutrofikācija).

Garkalnes meži

Daudzveidīgs meža masīvs, kuru šķērso Vidzemes šoseja un Rīgas – Lugažu dzelzceļa līnija. Lielākā Pasaulē izmirstošās putnu sugas – zaļās vārnas ligzdošanas vieta valstī, kur sastopama aptuveni 1/4 vai 1/5 daļa Latvijas minētās sugas populācijas. Arī viena no pēdējām zaļās dzilnas ligzdošanas vietām Latvijā.

Mežmuižas avoti

Kaļķugravu, kas veidojusies Baltijas ledus ezera krasta nogāzē, šķērso spēcīgo Mežmuižas avotu izplūstošie ūdeņi, kas bagātīgi satur kalcija sāļus. Avotu ūdens ieplūst neparastas krāsas dzirnavu dīķī, kura krastā no šūnakmens celtajās dzirnavās dzīvojis tēlnieks Teodors Zaļkalns. Avotu apskates nolūkos ierīkotas laipas.

Lielie Kangari

Vizuāli un ainaviski iespaidīgākais un lielākais Latvijas oss - ap 26 km gara, šaura un stāva, līdz ~ 27 m augsta, ledāja veidota vaļņveida reljefa forma pa kuras augšdaļu ~ 7 km garumā uzbūvēts Rīgas – Ērgļu ceļš. No Lielajiem Kangariem paveras skats uz Lielo Kangaru ezeru un Lielkangaru purva akačiem. Uz osa atrodas Ķoderu pilskalns - Lielā vīra gulta. Dabas liegums veidots osa un ar to saistīto biotopu un augu sugu aizsardzībai.

Mazie Kangari

Pēc izmēriem, salīdzinoši ar Lielajiem Kangariem, - mazāks oss. Ap 10 km garie un līdz 16 m augstie Mazie kKangari izlokas gar Buļļu purvu. Dabas liegums veidots osa, Buļļu purva, dažādu mežu tipu un reto augu sugu aizsardzībai.

Daugava pie Kaibalas

Neliels Daugavas ielejas posms starp Lielvārdi un Dzelmēm ar salām un sēkļiem Daugavā, kā arī niedrājiem un mitrajām pļavām, kas migrāciju laikā piesaista daudzus

zosveidīgos un tārtiņveidīgos putnus kā atpūtas un barošanās vieta. Arī nozīmīga dažu sugu ligzdošanas vieta.

Vērenes gobu un vīksnu audze

Liegums veidots ar mērķi saglabāt ar vecupēm un pļavu biotopiem un to apdzīvotājiem bagāto Ogres ielejas posmu, kur atrodas Latvijā reti sastopamās gobu un vīksnu audzes. Nezinātājam – grūti atrodama vieta.

Ellītes purvs

Pēc izmēriem neliela ar mežiem klāta teritorija, kurā izplūst sēravoti. Populārākais no tiem – Ellītes sēravots satur mazmineralizētu sērūdeni, kam piedēvē dziednieciskas īpašības. Sēravota apkārtnē ir labiekārtota un to atrast palīdzēs taka. Avotu uzskata par Iecavas izteku. Dabas liegums veidots ar sēravotiem saistīto biotopu un aizsargājamo augu sugu saglabāšanai.

Klaucānu un Priekulānu ezeri

Dabas liegums, kurā atrodas divi eitrofie un sekļie – Klaucānu un Priekulānu ezeri, veidots peldošā ezerrieksta (viena no divām Latvijas atradnēm) aizsardzībai. Latvija ir minētās sugas izplatības areāla ziemeļu robeža.

Pilskalna Siguldiņā

Dabas liegums veidots Austrumlatvijas izteiktākās gravu sistēmas (pēc izcelsmes – subglaciāla iegultne), ko Leduslaikmeta beigās veidojuši ledāja kūstošie ūdeņi (tagad plūst Dubupīte), Augšzemes augstienes ainavas un šejienes bioloģiskās daudzveidības aizsardzībai. Pilskalna Siguldiņā ir izveidota maršrutveida dabas taka – t.s. Augšzemes ainavu taka, kas sākas Pilskalnē un beidzas pie Driģeņu mājām. Tā izlīkumo ezeru krastus, šķērso purvu (laipas) un „uzskrien” skatu tornī. Apmeklētājiem izveidotas arī īsākas takas.

Sasaļu mežs

Sasaļu meža nozīmīgākās dabas vērtības ir eitrofais Sasaļu ezers un neparastās izcelsmes sufozijas tipa ezers – Melnezers un tos ieskaujošās dažādu tipu meža audzes. Sasaļu ezers ir iecienīta atpūtas un peldvieta.

Randu pļavas

Ar niedrēm apaudzis piejūras pļavu, lagūnu, dūņainu ezeriņu un smilšainu sēkļu mozaīkas izraibināts Rīgas līča austrumu krasta posms starp Ainažiem un Kuivižiem –

Randu pļavas, kas ir ļoti nozīmīga ūdensputnu atpūtas un retu augu sugu (kopumā konstatētas ap 500 augu sugas) dzīves vieta. Pļavu iepazīšanai izveidots jauns putnu vērošanas tornis un taka.

Niedrāju – Pilkas purvs

Liegums veidots augstā tipa purva, purvaino mežu un retu putnu sugu aizsardzībai. Niedrāju – Pilkas purvu var šķērsot ar sausām kājām, vienlaikus baudot mazskarto dabu. To var īstenot gan pa bijušā Smiltenes – Valmieras – Ainažu šaursliežu dzelzceļa uzbērumu, kas 3- 4 km garumā šķērsos purvu DA – ZR virzienā, gan arī izstaigājot labiekārtoto lokveida laipu taku, kas atrodas uzbēruma austrumu pusē.

Vitrupe ieleja

Izteikts Vitrupe lejteces posms ar nelieliem smilšakmens atsegumiem un daudzām retām augu un gliemju sugām. Pie Ķirbižu Meža muzeja izveidota izziņas – botānikas taka, kas izvijas abpus upes krastiem un iepazīstina ar raksturīgākajiem Vitrupe ielejas floras pārstāvjiem un Vālodžu dižozolu.

Vidzemes akmeņainā jūrmala

Ar laukakmeņiem klāts un nelieliem zemesragiem un līčiem izrobots Rīgas līča austrumu krasta posms, kā arī vienīgā vieta Latvijā, kur jūras krastā, posmā starp Tūju un Vitrupe ieteku jūras viļņu abrazīvās darbības iespaidā izveidojušies smilšakmens atsegumi. Viens no izcilākajiem ir nepilnu puskilometru garās un līdz 4 m augstās Veczemu klintis. To apkārtnē ir labiekārtota. Arī ļoti mainīgs krasta posms, īpaši pēc lielām vētrām!

Dūņezers

Lieguma galvenā „vērtība” ir sekla un aizaugošais ezers, kas ir ne tikai svarīga daudzu putnu sugu ligzdošanas, bet kopā ar palieņu pļavām – arī augu sugu dzīves vieta. No ezera ziemeļdaļas iztek Svētupe.

Dziļezers un Riebezers

Dziļezers ar Riebezeru, kā arī pārējie – Mazezers, Auziņu ezers, Skujas ezers un Bruņķītis atrodas subglaciālā (Ledāja veidotā) iegultnē, kuras krastos un nogāzēs aug dažādu tipu, t.sk. platlapju (piemēram, ošu) meži - aizsargājami biotopi. Pie Priedīšu mājām izveidotā un labiekārtotā dabas taka iepazīstina ar Dziļezeru un tā apkārtni. Dziļezera ziemeļaustrumu krastā atrodas laivu bāze.

Laugas purvs

Biotopu un ainavu ziņā daudzveidīga teritorija, kas veidota ligzdojošo un caurceļojošo putnu aizsardzībai. Izstrādātajā purva daļa izveidota lielogu dzērveņu audzētava – viena no pirmajām mākslīgajām dzērveņu audzētavām Latvijā.

Zilais kalns

Idumejas augstienes augstākais virsmas punkts - Zilais kalns ir izteikts ar mežu apaudzis lielpaugurs, no kura paveras telpiski „šaura” ainava uz augstienes ziemeļdaļu un Burtnieka līdzenumu. Liegums veidots aizsargājamu biotopu – gravu, nogāžu un boreālo (ziemeļu) mežu aizsardzībai. Zilais kalns ir arī populārs tūrisma objekts.

Ziemeļu purvi

Teritorija Latvijas – Igaunijas pierobežā, kas apvieno divus lielus purvu masīvus – Sokas purvu un Sakalauru purvu. Minētie purvi un tiem pieguļošie mežu masīvi ir nozīmīga daudzu aizsargājamu putnu dzīves vieta un atpūtas vieta migrāciju laikā.

Burtnieku ezera pļavas

Periodiski aplūstošas palieņu pļavas Burtnieku ezera austrumu un dienvidu krastā, kas ir nozīmīga griezes u.c. retu putnu sugu ligzdošanas vieta. Pļavu apskates nolūkos, Vīsragā izveidota dabas izziņas taka ar norādēm, informatīviem stendiem un skatu torni.

Sedas purvs

Kaut arī Sedas tīrelī jau no pagājušā gadsimta vidus iegūst kūdru, tā ir viena no Latvijas nozīmīgākajām NATURA 2000 teritorijām ar lielu ainavu, biotopu un bioloģisko, īpaši – putnu, daudzveidību. Potenciāla putnu vērošanas vieta migrāciju laikā. Šajā nolūkā purva malā izveidoti skatu torņi.

Raunas Staburags

Raunas Staburags pēc Daugavas Staburaga appludināšanas šobrīd ir Latvijā raksturīgākais un izteiktākais šūnakmens veidojums, kas ir ~ 8000 gadus vecs un turpina veidoties arī mūsdienās - uz sūnām u.c. augiem izgulsnējoties avotkaļķiem. Raunas Staburags minēts kā vienīgā Alpu kreimules atradnes vieta, taču pēdējo gadu 15 g. laikā minētā suga nav konstatēta. Domājams, ka iemesls tam ir Staburaga apmeklētāju intensīvais nomīdījums. Avoti, kas veido avotkaļķus ir ES nozīmes prioritāras aizsardzības biotops.

Rauza

Teritorijas izveides mērķis – Pasaulē un Eiropā izmirstošas gliemenes sugas – Ziemeļu upespērlenes aizsardzība. Ziemeļu upespērlēņu atradnes Latvijā konstatētas tikai 8 upēs, kurām raksturīgi straujteču posmi un smilšu sēkļi. Lielākā daļa gliemeņu populāciju šobrīd atrodas uz iznīkšanas robežas, kas saistīts gan ar upju piesārņojumu (sugai nepieciešams ļoti tīrs ūdens), mazo HES u.c. veida aizsprostu (t.sk. bebru) būvniecību uz mazajām upēm, lašveidīgo zivju nepietiekamību (gliemeņu kāpuri zivju jaunās iziet vienu no attīstības cikliem) u.c. Prognozēts, ka, ja netiks veikti konkrēti biotopu un tiem pieguļošo teritoriju apsaimniekošanas darbi u.c aizsardzības pasākumi, tuvāko 10 – 15 gadu laikā var iet bojā vairums vai pat visas no minētajām sugas atradnēm.

Mežole

Vidzemes augstienes ziemeļdaļas – Mežoles pauguraines daļa, kas ir nozīmīga boreālo (ziemeļu) un purvaino mežu, kā arī dažāda tipa purvu izplatības vieta un aizsargājamu bezmugurkaulnieku sugu dzīves vieta.

Korneti – Peļļi

Viena no Latvijas izteiktākajām subglaciālo iegultņu sistēmām, kurā izvietojušies 11 dažāda lieluma un dziļuma ezeri. Izcili ainaviska teritorija, kurā īpaši tāli un skaisti skati līdz pat Hānjas augstienei Dienvidigaunijā paveras no Drusku – senču pilskalna. Teritorija veidota arī biotopu, piemēram, boreālo un nogāžu mežu aizsardzībai.

Dēliņkalns

Dabas liegums veidots Alūksnes augstienes augstākā lielpaugura – Dēliņkalna un tā nogāzēs esošo biotopu, kā arī apkārtējās ainavas aizsardzībai. Paugura nogāzēs izveidota kalnu slēpošanas trases un no tā dienviddaļas paveras izcila ainava.

Vireši

Upes tecējuma ziņā – straujš un vietām krāčains Gaujas upes posms starp Vidagu un Vecpalsas ieteku, kura (un kura pieteku) krastos vietām sastopami dolomīta atsegumi, no kuriem lielākie ir Randatu klintis. Liegums veidots g.k. dažādu mežu, pļavu un ar atsegumiem saistītu biotopu aizsardzībai. Arī no ainaviskā un ūdenstūrisma viedokļa – interesants Gaujas vidusteces posms.

Jumurdas ezers

Vidzemes augstienes centrālajā daļā esošā Jumurdas ezera, tā trīs salu ar platlapju mežiem un ainavas aizsardzības nolūkos veidots dabas liegums.

Nesaules kalns

Dabas liegums veidots ar mežiem apaugušā lielpaugura – Nesaules kalna un tā apkārtnē esošo boreālo un mitro mežu aizsardzībai.

Lubāna ieplakas

Lubānas ieplakām, kas pieguļ ezera rietumu – dienvidrietumu daļai raksturīgi maz izmainīti mežu un purvu kompleksi, kuros ligzdo daudzas retas un aizsargājamas putnu sugas. Daudzi reti un aizsargājami biotopi.

Pokratas ezers

Tālākais ezers Latvijas ziemeļos un viena no trijām Latvijas ūdenstilpēm, kurā šobrīd lielā skaitā sastopama reta un aizsargājama augu suga – peldošais ezerrieksts. Ezerrieksts ir reliкта augu suga, kas saglabājusies no iepriekšējiem – siltākiem klimata periodiem.

Īdeņu un Kvāpānu dīķi

Kopā ar Nagļu dīķiem - Latvijas lielākais zivsaimniecības dīķu komplekss, ko uz Lubāna palieņu kūdrājiem izveidoja 20. gs. 70. gados līdz ar Lubāna hidrotehniskās sistēmas radīšanu. Kvāpānu-Īdeņas dīķiem pa vidu izbūvēts Lubānas - Gaigalavas ceļš. Uz Kvāpānu dīķu dambjiem izveidoti trīs putnu vērošanas torņi. Lubāna zivju dīķi ir viena no bagātākajām un daudzveidīgākajām ūdensputnu ligzdošanas un migrējošo putnu atpūtas vietām, kuru apkārtnē paveras plašas putnu vērošanas iespējas.

Tīrumnieku purvs

Liegums veidots austrumu tipa augstā purva un tajā esošā Teirumnīku ezera (distrofs ezers), kā arī putnu aizsardzībai. Purva apskatei izveidota laipu taka un labiekārtota atpūtas vieta.

Rušona ezera salas

No daudzajām Rušona ezeru salām 10 piešķirts dabas lieguma statuss. Tā mērķis – uz salām augošo platlapju mežu un tajos sastopamo aizsargājamo sugu aizsardzība. Uz Upursalas atrodas sena kulta vieta – Rušona Upurakmens.

Istras ezers

Dabas liegums veidots eitrofā Istras ezera un tam pieguļošo biotopu – dažādu mežu tipu un pļavu aizsardzībai. Izcili ainaviska Latgales novada teritorija. Interesanti, ka dabas parka teritorijā vēl saglabājusies šņoru lauku sistēma!

Grebļa kalns

Ledāja veidotā reljefa forma – osu grēda, t.s. Grebļa kalns ir gara (5 km, relatīvais augstums 15 – 30 m) augstu pauguru (līdz 30 m) virkne ar stāvām nogāzēm, kuras izteiktākā daļa atrodas starp Pintu un Šešku ezeriem. Uz tās augošie priežu meži ar vairākām retām augu sugām ir aizsargājams biotops. Grebļa (arī Āža un Kausu kalns) kalna apskatei ir izveidota taka, kuru vēlams iziet gida pavadībā. Par šejienes bioloģisko daudzveidību liecina, piemēram, fakts, ka lieguma teritorijā ir konstatētas > 500 tauriņu sugas.

Čortoka ezers

Dabas liegums veidots ar mērķi saglabāt neparastas izcelsmes (sufozijas) ezeru (platība 1,9 ha) ar ļoti dzidru ūdeni, kas atrodas piltuvveida ieplakā, kā arī tā apkārtnes ainavu un aizsargājamus biotopus. Čortoka ezera caurredzamība ir līdz pat 8 m (kādreiz – līdz 12 m!). Ar savu gaiši zaļo krāsu, formu, novietojumu un nabadzīgo faunu un floru ir unikāls un vienīgais šāda veida ezers Latvijā. Čortoks ir beznoteces ezers, tādēļ ūdens apmaiņa tajā notiek ļoti lēni. Neskatoties uz nelielo platību, ezera lielākais dziļums ir 18 m. Augstāk minēto u.c. apstākļu rezultātā, pēdējo 10 gadu laikā ezers kļuvis ne tikai par populāru apskates objektu, bet arī iecienītu masveida atpūtas un peldvietu ar no tā sekojošām videes problēmām. Ezera krastā izveidotas kāpnes, skatu platforma, atpūtas vieta, informatīvi stendi u.c.

7. DABAS PIEMINEKĻI

Dabas pieminekļi ir atsevišķi, savrupi dabas veidojumi: aizsargājamie koki, dendroloģiskie stādījumi, alejas, ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi un citi dabas retumi, kam ir zinātniska, kultūrvēsturiska, estētiska vai ekoloģiska vērtība.

Zaņas lejtece

Teritorijas izveides mērķis – vidusjuras perioda kaļķakmens atsegumu, kas atrodas Zaņas upītes lejtecē, aizsardzība. Zaņas lejtecē ir izveidota taka aktīviem kājāmgājējiem, kas sākas pie Zaņas dzirnavu (celtas 1864. g., pārbūvētas 1890. g., darbību beigušas 1960. g.) aizsprosta un līkumo gar stāvajiem upītes krastiem ietēkas virzienā.

Pavāru atsegumi

Nelieli smilšakmens atsegumi Cieceres upes krastos, kuros atrastas fosilo zivju atliekas. Nezinātajam – grūti atrodami un saprotami.

Ogres dolomītu krauja

Līdz 4 m augsts unikāls ģeoloģisks objekts ar paleontoloģisku nozīmi, kurā konstatētas dažādu seno jūras bezmugurkaulnieku un fosilo zivju atliekas.

Ezernieku karsta kriteres

Ezernieku apkārtnē novērojamas karsta parādības - sausas vai ar ūdeni pildītas dažādu formu un lieluma kriteres, to grupas, ūdensrijēji u.c. Visneparastākās kriteres ir Vecezers un Linezers. Linezera ūdens pēdējo pārdesmit gadu laikā ir vairākkārt aizplūdis pazemē, atklājot līdz 9 m dziļu ezerdobi. Tā ir neregulāra un līdz šim pilnībā neizskaidrota parādība. Apkārt Linezeram izveidota apskates taka.

Kalamecu – Markūzu gravas

Kanjonveidīgu gravu komplekss, kas veidojies dolomīta slāņos, veidojot iespaidīgus atsegumus un nelielus ūdenkritumus upītes gultnē.

Kulšēnu avots

Viens no debita ziņā bagātīgākajiem Latvijas sērūdens avotiem.

Skaistkalnes karsta kriteres

Samērā plaša teritorija Bauskas, Aizkraukles un Biržu rajonā (Lietuva), kur novērojamas karsta parādības, ūdenim šķīdinot ģipša iežus izveidojas tukšumi, kas iebrūkot veido karsta kriteres. A no Skaistkalnes izveidota atpūtas vieta, kuras apkārtnē meklējamas sausas un ar ūdeni pildītas dažāda lieluma kriteres. Populārs tūrisma objekts ar vietējiem gidiem.